

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної
та всесвітньої історії**

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 35

Рівне – 2023

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 35. Рівне: РДГУ, 2023. 199 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2023 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ №15857-4329Р

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
dekanat.fipmv@rshu.edu.ua <https://fipmv.rshu.edu.ua/>
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ISSN 2519-1942

9 772519 194006

5.Мозговий І. *Нацизм і віра: ставлення керівництва націонал-соціалістичної партії Німеччини до релігії і церкви* / Збірник наукових праць: «Світогляд – філософія – релігія». 2016. №11, С.131-150.

6.Рушчак О. *Католицька і протестантська церкви в умовах нацизму: протистояння та опір (1933-1939)* / Acta studiosa: Богословський науковий вісник. 2017. Ч.9. С.67– 68.

7.Bergen. D. *Twisted Cross. The German Christian Movement in the Third Reich*. Chapel Hill – North Carolina 1996. 358 p.

8.Conway J. *The Nazi Persecution of the Churches 1933–1945*. Vancouver 1997. 516 p.

9.Matheson P. *The Third Reich and the Christian Churches*. Michigan 1981. 240 p.

10. Tal. U. *Politics and Ideology in the Third Reich. Selected Essays*. London 2004. 240 p.

11.29 травня 1934 року розпочався Барменський Синод: веб-сайт. URL: <https://www.verbum.com.ua/04/2020/fruits-of-silence/pius-xii-and-wwii/> (дата звернення: 03.11.2023 рік).

12.Пій XII і Друга світова війна: чому мовчав Папа?: веб-сайт. URL: <https://c4u.org.ua/29-travnia-1934-roku-rozpochavsia-barmenskyj-synod/> (дата звернення: 02.11.2023 рік).

References

1.Bonhefer D. *Sprotyv i pokora. Lysty i notatky z-za hrat / per. z nim. Ksenii Dmytrenko*. Kyiv: Dukh i litera, 2018. 832 s.

2.Brovko L.M. *Tserva i Tretii reikh / Vidp. Red. O. S. Tokareva; Retsenzenty V.P. Yerusalymskyi, O. V. Chernysheva*. SPb.: Aleteia, 2013. 472 s.

3.Ervin E. L. *Khrest Hitlera, / red. I. Kotenko*. Kyiv: Nard, 2005. 523s. (Uroky istorii)

4.Metaksas E. *Bonifer: pastor, muchenyk, prorok, zmovnyk – pravednyk proty Tretoho reikhu, per. O. Tretiachenko*. Niu-York: Misiia Yevraziia, 2010. 1371 s.

5.Mozghovyi I. *Natsyzm i vira: stavlennia kerivnytstva natsional-sotsialistychnoi partii Nimechchyny do relihii i tserkvy / Zbirnyk naukovykh prats: «Svitohliad – filosofiia – relihiia»*. 2016. №11, S.131-150.

6.Rushchak O. *Katolytska i protestantska tserkvy v umovakh natsyzmu: protystoiannia ta opir (1933-1939)* / Acta studiosa: Bohoslovskyi naukovyi visnyk. 2017. Ch.9. S.67– 68.

7.Bergen. D. *Twisted Cross. The German Christian Movement in the Third Reich*. Chapel Hill – North Carolina 1996. 358 p.

8.Conway J. *The Nazi Persecution of the Churches 1933–1945*. Vancouver 1997. 516 p.

9.Matheson P. *The Third Reich and the Christian Churches*. Michigan 1981. 240 p.

10. Tal. U. *Politics and Ideology in the Third Reich. Selected Essays*. London 2004. 240 p.

11.29 травня 1934 року розпочався Барменський Синод: веб-сайт. URL: <https://www.verbum.com.ua/04/2020/fruits-of-silence/pius-xii-and-wwii/> (дата звернення: 03.11.2023 рік).

12.Пій XII і Друга світова війна: чому мовчав Папа?: веб-сайт. URL: <https://c4u.org.ua/29-travnia-1934-roku-rozpochavsia-barmenskyj-synod/> (дата звернення: 02.11.2023 рік).

УДК [94 (540)+94 (549.1)]:327 «195»

ФАКТОРИ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ ІНДІЄЮ ТА ПАКИСТАНОМ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Владислав Кладько

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12

e-mail: kvi@rshu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8743-4535>

Інна Мартинчук

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 12

e-mail: inna-martynchuk@ukr.net

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7295-4271>

Метою дослідження є з'ясування факторів протистояння між Індією та Пакистаном, які спричиняють перманентну конфліктогенну ситуацію в регіоні.

Основними факторами протистояння між Індією та Пакистаном можна назвати: релігійний, етнічний та територіальний. У дослідженні проаналізовано індо-пакистанські війни та роль міжнародної спільноти у вирішенні конфлікту.

Ключові слова: Індія, Пакистан, Кашмір, індо-пакистанські війни та конфлікти.

Vladyslav Kladko, Inna Martynchuk. Factors of confrontation between India and Pakistan in the second half of the 20th century

The article «Factors of confrontation between India and Pakistan in the second half of the 20th century» explores the complex and multifaceted aspects of relations between India and Pakistan during the second half of the 20th century. Focusing on key events and factors, the author reveals mostly tense relations that arose against the background of historical events, religious differences, as well as geopolitical and socio-cultural influences.

The article analyzes events such as the partition of India in 1947, the creation of independent Pakistan and India, and the numerous wars and conflicts that accompanied their relationship. Religious differences, particularly between Hinduism and Islam, defined many of the conflicts, contributing to the formation of national self-determination in both countries.

The author of the article also considers the economic and geopolitical aspects of relations, considering the influence of neighboring states, the geostrategic position of the region and the constant efforts of both countries to ensure their security and influence in the region.

Thanks to an in-depth analysis of events and factors that influenced relations between India and Pakistan, the article makes an important contribution to understanding the dynamics of relations between the two countries in a historical context and contributes to the consideration of possible ways to overcome conflicts and strengthen mutual understanding in the modern world.

Key words: India, Pakistan, Kashmir, Indo-Pakistani wars and conflicts.

Постановка проблеми. Протистояння між Індією та Пакистаном бере свій початок ще у колоніальній період, коли Індостан перебував в залежності від Великої Британії. Після Другої світової війни князівствам Британської Індії дали право обирати приєднання до індуїстської Індії, або мусульманського Пакистану. Не зважаючи на півстолітню історію цих незалежних держав стосунки між ними залишаються конфліктними. З'ясування факторів протистояння між Індією та Пакистаном залишаються актуальним й у XXI ст. оскільки це дозволить краще розуміти перспективи вирішення конфлікту.

Виклад проблеми. Друга половина XX ст. в історії відносин Індії та Пакистану відзначена численними подіями та факторами, які були відображенням релігійних, етнічних та територіальних суперечностей між ними.

Утворення двох держав у 1947 р. відбувалося на релігійних засадах. До Індії відійшли штати, в яких переважали індуїсти, до Пакистану – ті, більшість населення яких сповідувало іслам. Розділення колонії Британської Індії на дві незалежні держави відбулося з кількох ключових причин. В індійському суспільстві існували значні релігійні та етнічні розбіжності. Головна проблема полягала у конфлікті між індуїстами та мусульманами. Пакистан був створений як домівка для мусульманської громади, яка складала велику частину населення Британської Індії.

Після Другої світової війни активізувався національний рух за незалежність під керівництвом Махатми Ганді. Індійська нація вимагала незалежності від британської імперії. Плідним ґрунтом для суверенітету було відчуття національної гідності та прагнення свободи серед індійського населення.

В Індії в цей час спостерігається велике недовір'я між різними релігійними та етнічними групами, яке переростає в нерозуміння та ворожнечу. Завершується британська колонізація, зникає фактор стримуючої сили. Британія втрачала свою силу під тиском

національних рухів за незалежність. Змінювалася міжнародна ситуація, розпочиналася «холодна війна» й Велика Британія була готова відпустити свої колонії у незалежність. Обумовлені фактори спричинили поділ Британської Індії на Індію та Пакистан у 1947 році.

Розв'язання проблем між релігійними групами шляхом поділу на дві країни запропонував останній віце-король Індії Луїс Маунбеттен. «План Маунбеттена» був викладений у заяві британського уряду від 3 червня 1947 р. Відповідно до цього плану, Індія була розділена на дві частини – Індію (головним чином індуїстську) і Пакистан (головним чином мусульманський). Цей план спрямовувався на уникнення подальших конфліктів та забезпечення мирного розлучення. Розділення колонії Британської Індії на дві незалежні держави – Індію та Пакистан – у 1947 році є однією з найважливіших подій, яка визначила подальший хід подій в Південній Азії та сформувала основи протистояння між цими двома країнами [1]. Цей поділ відбувся в контексті завершення британської колонізації Індії, після довгих років боротьби за незалежність індійського народу. Індія отримала статус секулярної республіки з більшістю індуїстського населення, тоді як Пакистан був створений як мусульманська країна, розділена на Східний та Західний Пакистан (останній – сучасний Пакистан). Поділ мав серйозні наслідки для мільйонів людей, які були змушені переселятися через кордони новостворених країн, спричиняючи гуманітарну кризу та етнічні конфлікти. Поділ Індії на індуїстську Індію та мусульманський Пакистан призвів до виникнення глибоких релігійних та етнічних розбіжностей, які стали основою для подальших конфліктів.

Конфлікт за Кашмір є однією з найбільш важливих і довготривалих проблем у відносинах між Індією та Пакистаном. Розпочавши свою історію ще перед отриманням ними незалежності від Британії у 1947 році, цей конфлікт набував нових розмірів і напруження в різні періоди [2].

Князівство Джамму та Кашмір мало специфічну релігійну ситуацію – верхівка князівства складалася з індуїстів, а більшість населення були мусульманами. Правитель князівства під тиском колоніальної адміністрації спочатку погодився приєднатися чи до Індії, чи до Пакистану, але згодом проголосив незалежність. Таке рішення було продиктовано болісним вибором, що міг спричинити громадянський конфлікт у князівстві.

Кашмір став причиною більшості військових конфліктів між Індією та Пакистаном. Обидві країни претендували на Кашмір і вели активні військові дії у цьому регіоні. Після виходу з регіону Британії, Кашмір, з його гармонією релігійних груп, став спірним регіоном, який обидві країни вважали своєю.

Перша індійсько-пакистанська війна 1947-1948 рр. була ключовою в історії конфлікту за Кашмір. Вона виникла відразу після поділу Британської Індії, коли відбулася масова міграція мусульман та індуїстів між Індією та Пакистаном. Кашмір був індуїстською власністю з значною мусульманською меншиною. Коли індуїстський махараджа Кашміру вирішив приєднатися до Індії, мусульманське населення почало вимагати приєднання до Пакистану. Це призвело до військового конфлікту. Війна закінчилася за посередництва ООН у 1948 році підписанням перемир'я, яке закріпило поділ Кашміру на дві частини за лінією Кері [2].

Перша війна спричинила подальше напруження у відносинах між Індією та Пакистаном. Лінія Кері, яка фактично стала кордоном між адміністраціями Кашміру, відводила визначені території Індії та Пакистану, але залишила конфлікт нерозв'язаним. Це був проміжний результат, який не вирішив основних питань, що виникли в результаті поділу Британської Індії. Лідери обох країн згодилися на визначення лінії, яка пройшла через територію Кашміру під контролем обох сторін. Але Індія та Пакистан продовжували висувати територіальні вимоги щодо Кашміру, і Лінія Кері не врегулювала питання статусу самого Кашміру.

Напруга залишалася на високому рівні, і збройні конфлікти в Кашмірі продовжувалися після встановлення Лінії Кері. Це призвело до численних людських жертв та гуманітарних криз. Оскільки, не було постійного рішення стосовно статусу Кашміру, це

продовжувало підігрівати ситуацію та сприяло нестабільності в регіоні [3]. Конфлікт щодо Кашміру нівелював можливість поліпшення відносин між Індією та Пакистаном.

Друга індійсько-пакистанська війна 1965 р. спалахнула через спроби Пакистану захопити частину Кашміру [3]. Пакистан прагнув отримати контроль над залишками Кашміру та вів агресивну політику в прикордонних областях. Внутрішня політична ситуація в обох країнах в цей час була нестабільною, особливо в Пакистані. Воєнний конфлікт був використаний для збільшення популярності правлячого режиму. Війна призвела до значних матеріальних та людських втрат в обох країнах. Інфраструктура регіону була зруйнована, сотні тисяч людей втратили свої житла та найближчих родичів. Після війни між Індією та Пакистаном, за посередництва Радянського Союзу та Сполучених Штатів, було підписано Ташкентський договір 1966 року, який призвів до встановлення миру, але не вирішив основних прикордонних суперечок.

Війна 1965 року поглибила взаємну неприязнь між Індією та Пакистаном й визначила характер подальших стосунків між ними. Цей конфлікт також підкреслив потребу вирішення територіальних конфліктів та вгамування національних амбіцій шляхом мирного діалогу для сприяння стабільності та миру в регіоні.

Третя індійсько-пакистанська війна тривала з 3 до 16 грудня 1971 року й спричинила поділ Пакистану та створення нової незалежної країни – Бангладеш. Цей конфлікт мав значний вплив на регіон та стосунки між Індією та Пакистаном. Причинами війни були незадовільні умови життя східних пакистанців (які стали сучасним Бангладеш). Це викликало незадоволення, оскільки західний регіон домінував у владі та економіці й призвело до політичних суперечок між східним та західним Пакистаном й розпаду пакистанської держави. 9 березня 1971 року пакистанська армія розпочала операцію «Схід», що викликало масштабні порушення прав людини та геноцид.

Після перемоги Індії над Пакистаном, східна частина країни стала незалежною державою, яку назвали Бангладеш. Війна призвела до великої кількості людських жертв і гуманітарної катастрофи з численними внутрішніми переміщеннями населення та порушеннями прав людини. Пакистан втратив підтримку багатьох країн через свої дії, що призвело до ізоляції на міжнародній арені. Створення Бангладеш змінило геополітичну карту Південно-Східної Азії, зміцнивши Індію як головного гравця регіону. Бангладеш зіткнувся з економічними та соціальними викликами, включаючи бідність та перенаселеність. Таким чином, третя індійсько-пакистанська війна та поділ Пакистану породили глибокі соціальні, політичні та економічні виклики для обох країн у регіоні [5].

У 1990-2000-х роках Індія та Пакистан пережили серію терористичних актів у регіоні Кашміру. Ці події спровокували різкі реакції обох країн та продовжили загострювати відносини між ними [4]. Суперечки щодо статусу Кашміру продовжували бути головною причиною конфлікту. Індійська адміністрація Кашміру зіштовхувалася з опозиційними силами, які вимагали незалежності чи приєднання до Пакистану. Відбувалися численні збройні сутички між урядовими військами Індії та повстанцями в Кашмірі, що вело до значних людських та матеріальних втрат [6]. Різні терористичні групи, такі як Лашкар-е-Таїба та Джаїш-е-Мохаммад, активно діяли в Кашмірі, здійснюючи напади на військові та цивільні об'єкти. Індійська армія та сили безпеки Пакистану здійснювали операції проти терористичних груп, але це часто викликало непорозуміння між країнами [5]. Обидві країни збільшили свою військову присутність на кордоні та в Кашмірі для забезпечення безпеки та стримування терористичних активностей.

Індія та Пакистан активно залучалися в дипломатичні переговори для вирішення конфлікту та шукали підтримку міжнародних союзників для боротьби з тероризмом. Збройні сутички та терористичні напади в Кашмірі впродовж 1990-2000-х років продовжували загострювати відносини між Індією та Пакистаном. Ці події служили нагадуванням про складність регіональних відносин та важливість пошуку мирного та дипломатичного вирішення конфлікту для забезпечення стабільності та безпеки в регіоні Південно-Східної Азії. Незважаючи на численні спроби мирних рішень і міжнародних посередників,

протистояння за Кашмір продовжувало викликати напруженість у відносинах між Індією та Пакистаном. Конфлікт за Кашмір продовжує залишатися однією з найгостріших точок напруження в регіоні, ставлячи під загрозу мир та стабільність у Південній Азії.

Етнічні меншини та релігійні групи в Індії та Пакистані відіграють важливу роль у протистоянні між цими двома країнами. Групи, які включають мусульман, сикхів, християн й ін., стали жертвами соціальної, релігійної та політичної напруги, яка історично призвела до конфліктів.

Індійська мусульманська громада, яка становить значну частину населення, стикається з релігійною дискримінацією та соціальним відокремленням у багатьох регіонах Індії. Це призводить до напруженості в релігійних відносинах. Сикхи є значною етнічною групою, що стикалася з соціальною дискримінацією та була об'єктом релігійного насильства в минулому. Християни в Пакистані зазнають обмежень у правах та можливостях через релігійну нетерпимість. Часті напади та дискримінація поглиблюють їх відчуття відокремлення в суспільстві. Ахмаді – мусульманська група, що визнана нетрадиційною в ісламі, стикається зі значними обмеженнями в своїх релігійних практиках та соціальному статусі.

Обмеження прав етнічних та релігійних меншин часто викликає критику від міжнародних спільнот. Міжнародні організації, такі як ООН, підтримують заходи щодо захисту прав етнічних та релігійних меншин. Врегулювання протистояння між Індією та Пакистаном в контексті дотримання прав етнічних меншин вимагає уваги, насамперед, до прав людини, щоб сприяти мирному співіснуванню та стабільності в регіоні.

Протистояння між Індією та Пакистаном в прикордонних областях є однією з ключових сутностей цього конфлікту. Області Кашмір, Пенджаб і Гуджарат, стали центрами напруги через релігійні, етнічні та територіальні питання [9]. Наприклад, Кашмір населений різноманітними групами, включаючи індуїстів, мусульман, пандитів, гуджарів та ін.[5].

Великі релігійні заворушення між індуїстами та мусульманами в Гуджараті в 2002 році призвели до смерті тисяч осіб та знищення великої кількості майна. Конфлікти загалом призвели до великої кількості внутрішньо переміщених осіб та мігрантів, які шукали безпечного укриття в інших частинах країни. Населення в прикордонних областях часто стикається з економічними та соціальними труднощами через нестабільність та руйнівний вплив протистояння. Напружені відносини в прикордонних областях продовжують ускладнювати спроби миру та співробітництва між Індією та Пакистаном. Перманентні конфлікти в прикордонних областях відображають складність та глибину протистояння між Індією та Пакистаном, яке залишається однією з найгарячіших точок напруги в регіоні.

Тероризм та релігійний фундаменталізм є серйозними проблемами для Індії та Пакистану, маючи значний вплив на їхню політичну стабільність, соціальну гармонію та економічний розвиток. Індія стикається з терористичними актами, спровокованими групами як внутрішніми, так і зовнішніми, які прагнуть відділити Кашмір. Пакистан бореться зі терористичними групами, які втручаються в його внутрішні справи та атакують військові та цивільні об'єкти. Індія звинувачує Пакистан у підтримці та спонсоруванні терористичних груп, які вчиняють акти насильства на індійській території. Пакистан також бореться зі своєю власною терористичною проблемою та співпрацює з іншими країнами для боротьби з тероризмом.

В Індії існують релігійні групи та рухи, які прагнуть розширення певної релігійної ідеології, що може вести до конфліктів з іншими релігійними групами. Релігійна фундаменталізація у Пакистані може призвести до радикалізації, особливо серед молоді, що може спричинити внутрішні конфлікти. Релігійна фундаменталізація в Індії може впливати на культурні практики та свободи громадян, обмежуючи їх свободу вибору та віросповідання. У Пакистані суворий підхід до ісламу може призвести до соціокультурних конфліктів та обмежень свободи слова.

Лише продовження дипломатичних зусиль та мирного діалогу між Індією та Пакистаном може допомогти зменшити напругу та сприяти вирішенню проблем тероризму

та релігійної фундаменталізації. Підняття рівня освіти та толерантності може допомогти зменшити радикалізацію та екстремізм, сприяючи розумінню та повазі до різних релігійних переконань. Тероризм та релігійна фундаменталізація продовжують залишатися великими викликами для Індії та Пакистану, і вирішення цих питань вимагатиме спільних зусиль, розуміння та співпраці не лише внутрішньо, але й на міжнародному рівні [10].

Одним з безпосередніх наслідків протистояння Індії та Пакистану стала розробка ядерної зброї. Обидві країни розпочали дослідження в ядерній галузі, що призвело до ядерної гонки та значного збільшення напруги в регіоні [4].

Отже, однією з складових протистояння між Індією та Пакистаном є проблеми з меншинами та релігійними групами в обох державах. У другій половині ХХ ст. відбувалися численні конфлікти з етнічними та релігійними меншинами, які ведуть боротьбу за свої права та рівні можливості.

Складовою конфлікту є тероризм. Відбуваються численні терористичні акти в Індії. В підтримці та фінансуванні терористичних груп, що діють на території Індії звинувачується Пакистан, що поглиблює напруженість між країнами.

Головним питанням, яке неможливо вирішити вже більше ніж півстоліття у відносинах між Індією та Пакистаном залишаються територіальні претензії один до одного в Кашмірі.

Мирному вирішенню конфлікту сприяє діяльність міжнародних посередників, таких як ООН, світових лідерів, які пропонували переговори та мирні угоди. Таким чином, протистояння між Індією та Пакистаном впродовж другої половини ХХ ст. було наслідком складної суміші історичних, релігійних, територіальних та соціокультурних факторів, які продовжують впливати на відносини між цими країнами й до сьогодні.

Джерела та література

1. Розділ Британської Індії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розділ_Британської_Індії (12.09.2023)
2. Історія та сучасний стан Індо-Пакистанського конфлікту. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/MVZP/78.htm> (15.09.2023)
3. Худолій А.О. Регіональні виміри зовнішньої політики Пакистану. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/7316> (11.10.2023)
4. Кашмірський конфлікт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кашмірський_конфлікт (08.09.2023)
5. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47393610> (23.09.2023)
6. Ядерні програми Індії та Пакистану: порівняльна характеристика. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/844/> (12.10.2023)
7. Ядерний потенціал Індії та Пакистану: порівняльна характеристика. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153587315.pdf> (18.10.2023)
8. Релігія в Пакистані. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (18.10.2023)
9. Релігія в Індії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Релігія_в_Індії (25.10.2023)
10. Трамп звинуватив Пакистан у підтримці тероризму. URL: https://lb.ua/world/2017/08/22/374575_tramp_obvinil_pakistan_podderzhke.html (26.10.2023)

References

1. Rozdil Brytanskoï Indii. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розділ_Британської_Індії (12.09.2023)
2. Istoriia ta suchasnyi stan Indo-Pakystanskoho konfliktu. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/MVZP/78.htm> (15.09.2023)
3. Khudolii A.O. Rehionalni vymiry zovnishnoi polityky Pakystanu. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/7316> (11.10.2023)

4. Kashmirskyi konflikt. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кашмірський_конфлікт (08.09.2023)
5. VVS News Ukraina. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47393610> (23.09.2023)
6. Yaderni prohramy Indii ta Pakystanu: porivnialna kharakterystyka. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/844/> (12.10.2023)
7. Yadernyi potentsial Indii ta Pakystanu: porivnialna kharakterystyka. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153587315.pdf> (18.10.2023)
8. Relihiia v Pakystani. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (18.10.2023)
9. Relihiia v Indii. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Релігія_в_Індії (25.10.2023)
10. Tramp zvyuvatyv Pakystan u pidtrymtsi teroryzmu. URL: https://lb.ua/world/2017/08/22/374575_tramp_obvinil_pakistan_podderzhke.html (26.10.2022)

УДК 327 (47+57) (73) «19»

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО МІЖ СРСР І США В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»

Катерина Таєр-Ульянова

Рівненський державний гуманітарний університет

Україна, 33027, м.Рівне, вул. С.Бандери, 12

ekaterinataer@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8743-4535>

Анотація. У статті висвітлюються витоки та суть інформаційно-ідеологічного протистояння між СРСР і США в період «холодної війни». Стисло описується процес формування двох ворогуючих блоків у повоєнному світі: соціалістичного та капіталістичного. Зазначаються основні відмінні риси американського та радянського підходів до розробки та імплементації основних концептуальних засад інформаційного протиборства. Окреслена колосальна роль ядерного фактора як психологічного чинника стримування двох наддержав від прямого збройного зіткнення. У науковій розвідці згадується низка документів, прийнятих США щодо планів елімінації СРСР та всього соціалістичного світу.

Ключові слова: інформаційне протиборство, «холодна війна», західний та східний блоки, доктрина стримування, доктрина двох таборів, експансіонізм, ядерний фактор.

INFORMATION WARFARE BETWEEN THE USSR AND THE USA DURING THE COLD WAR

Summary

The article highlights the origins and essence of the information-ideological confrontation between the USSR and the United States during the Cold War. The process of formation of two rival blocs in the post-war world: socialistic and capitalistic. The peculiarities of the American and Soviet approaches to the development and implementation of the basic conceptual foundations of information confrontation are described. The colossal role of the nuclear factor as a psychological factor in deterring the two superpowers from direct armed violence is outlined. The scientific study mentions a number of documents adopted by the United States regarding plans for the elimination of the USSR and the entire socialist world.

Key words: information warfare, «cold war», Western and Eastern blocs, doctrine of containment, doctrine of two camps, expansionism, nuclear factor.

Постановка проблеми. 24 серпня 1991 року Верховна Рада Української СРСР схвалила Акт незалежності України, та проголосила створення самостійної держави — України [2]. Проте Російська Федерація, як правонаступниця «імперії злас, успадкувала від

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Шандор Фьольдварі ГРОМАДЯНСЬКИЙ РОЗВИТОК ЯК КОРИНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СВОЄРІДНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ — ПРАВОСЛАВНІ БРАТСТВА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНФЕСІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	3
Микола Романчук, Руслан Пальчевський УЧАСТЬ ПЛАСТУНІВ У СКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕГІОНУ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ (1914-1918 РОКІВ).....	8
Іван Пушук ТРАГЕДІЯ ЧЕСЬКОГО МАЛИНА ОЧИМА УКРАЇНСЬКИХ СУСІДІВ: УСНОІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	13
Віктор Іванчук, Валентина Добровичинська УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ РІВНОГО У ВІДЗНАЧЕННІ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ (1941–1944 РОКІВ).....	22
Руслан Сіромський «ОБЕРГТИ ВІД НЕБАЖАНИХ КОНТАКТІВ»: ПОВОЄННІ ПОЇЗДКИ ПЕТРА КРАВЧУКА В ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УРСР.....	25
Олександр Дмитрук, Валерій Шеретюк ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»	31
Оля Сорочинська ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ В МОВАХ ВІЙНИ	38

РОЗДІЛ II ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Олег Озимчук АНАЛІЗ ВПЛИВУ РИМСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ НА СУСПІЛЬСТВО В ПЕРІОД ІМПЕРІЇ.....	45
Олег Озимчук, Катерина Джумаєва ПОВСТАННЯ ХЕРЕВАРДА УЕЙКА (1070-1071) В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ.....	52

Олег Озимчук, Юлія Остапчук ОСОБИСТИЙ ВПЛИВ АЛЕНОР АКВІТАНСЬКОЇ НА ЗАГОСТРЕННЯ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ ПРОТИРІЧ В XII – НА ПОЧАТКУ XIII СТОЛІТЬ.....	60
Ольга Арама МОЛДАВСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД КРИЗИ В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (1510-1512)	68
Galina Costețchi MOLDOVA'S RELATIONS WITH POLAND DURING THE CRISIS MILITARY-POLITICAL FROM 1648-1674.....	73
Юрій Андрощук НАЦІОНАЛІЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД СЕРЕДИНИ XVII - ПОЧАТКУ XIX СТ.....	85
Анастасія Ковальчук, Руслан Постоловський БАЛКАНСЬКІ КРАЇНИ У ВЕРСАЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ МИРНИХ ДОГОВОРІВ.....	91
Володимир Сухий, Ольга Сєверова ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В АНГЛІЇ.....	99
Степан Синяк, Наталія Плюта РОЗВИТОК ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ПРЕСИ У США В XX СТ.	102
Марія Микосянчик БОРІТЬБА «НЕГАТИВНИХ» ХРИСТІЯН З НАЦІОНАЛ- СОЦІАЛІСТАМИ В ПЕРІОД ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	109
Владислав Кладько, Інна Мартинчук ФАКТОРИ ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ ІНДІЄЮ ТА ПАКИСТАНОМ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XX СТОЛІТТЯ.....	115
Катерина Таєр-Ульянова ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИБОРСТВО МІЖ СРСР І США В ПЕРІОД «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»	121
Інна Вівчар ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ.....	127
Владислав Климовець, Інна Мартинчук ПОЗИЦІЯ США ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В 2014-2022 РОКІВ.....	133
Оксана Кундеус СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ.....	141

Іван Колінько
ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ (ОДКБ) У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ПОРЯДКУ 149

Олег Санжаревський
ПОРІВНЯННЯ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТЕРОРИСТИЧНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ІДІЛ ТА ТАЛІБАґУ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 156

РОЗДІЛ ІІІ

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРІОГРАФІЯ ТА КУЛЬТОРОЛОГІЯ

Андрій Слесаренко
ІВАН ФРАНКО ПРО ОДИНАДЦЯТИЙ КОНГРЕС СХОДОЗНАВЦІВ 1897 РОКУ 165

Роман Михальчук, Оксана Пальчевська
ДОКУМЕНТИ З ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЄВРЕЇВ МІЗОЧА: ФОРМИ
ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ЗБЕРІГАННЯ НА ПРИКЛАДІ МІЗОЦЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ 168

Володимир Харчук
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 172

Володимир Грицишин, Марія Грицишина
РОЛЬ ПОСТНЕОПАТРИСТИКИ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ
СЬОГОДЕННЯ 177

Віталій Ігнат'єв
ІСИХАЗМ ТА САКРАЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ТА ДЕРЖАВИ.....180

Юрій Ліннік
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ 186

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....194

ЗМІСТ.....196

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 35

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 30.11.2023 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Зам. № 254/1. Ум. друк. арк. 11,19.

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 35. Рівне, 2023. 199 с.

УДК 94(477) + 94(100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023